
Iskustvo Slovenije s uključivanjem u NATO

ANTON GRIZOLD*

Sažetak

Na kakav način može Slovenija u sadašnjem međunarodnom okolišu osigurati sebi nacionalnu sigurnost? Svaka zemlja se pri procjeni prijetnja mora zalagati za integraciju i koordinaciju svih sigurnosnih mehanizama, stvarati planove za očuvanje sigurnosti i spriječiti možebitne posljedice takvih prijetnji. Članstvo u NATO-u je opcija, koja Sloveniji realno pruža veći stupanj sigurnosti te obrambene sposobnosti negoli bilo koja druga opcija. Sloveniji to članstvo nudi najveći stupanj sigurnosti i ravnopravan položaj – rame uz rame s onim državama koje odlučuju o suvremenom sigurnosnom okolišu. Slovenija je potpuno svjesna u kojoj je mjeri sigurnost susjednih zemalja važna za očuvanje sigurnosti, mira i stabilnosti cjelokupne regije. Zato je od našeg nacionalnog interesa da se sjevernoatlantskom savezništvu pridruže i druge zemlje, posebno jugoistočne regije.

Ključne riječi: Slovenija, Hrvatska, NATO, kolektivna sigurnost

Hrvatska i Slovenija imaju zajednički cilj, sve otkad su stekle nezavisnost, a to je: postati punopravnom članicom euroatlantskih integracija – NATO-a i Europske unije. Uspješan razvoj demokratskih institucija, poštivanje ljudskih prava, dobar gospodarski temelj i razmjerno brz ekonomski rast godine 1994. predstavljali su osnovu da Slovenija odmah uđe u NATO program Partnerstvo za mir – još prije ukidanja embarga OUN na uvoz oružja za sve nekađašnje jugoslavenske republike. Znači, s pravom mogu zaključiti da u Sloveniji imamo veliko iskustvo s uključivanjem u NATO, posebice posljednjih nekoliko godina kad smo provodili Akcijski plan za članstvo, a dijalog s vještaci-ma NATO-a i pojedinim članicama odvijao se otvorenije i izravnije. Provedba Akcijskog plana je nakon summita u Pragu, na kojem je Slovenija primila poziv, znatno ojačala i dopunila se u okviru integracijskih razgovora.

*

Dr. sc. Anton Grizold je redovni profesor Fakultete za društvene vede u Ljubljani i ministar obrane Republike Slovenije.

Osnovno pitanje glasi: na kakav način u sadašnjem međunarodnom okolišu može Slovenija osigurati sebi nacionalnu sigurnost? Članstvo u NATO-u je opcija koja Sloveniji realno pruža veći stupanj sigurnosti te obrambene sposobnosti negoli bilo koja druga opcija. Savezništvo s NATO-om je za sigurnost Slovenije optimalan odabir.

NATO ostaje relevantno savezništvo i u 21. stoljeću. Ključna preobrazba NATO-a iz tijela kolektivne obrane u demokratsku sigurnosnu zajednicu država je završena. Upravo činjenica da se savezništvo temelji na liberalnim demokratskim načelima ključni je razlog da je NATO uspio preživjeti na kraju razdoblja hladnoga rata.

U slučaju savezništva već više od jednoga desetljeća ne radi se samo o instituciji za kolektivnu obranu, već o demokratskoj sigurnosnoj zajednici koja o problemima međunarodne sigurnosti i o očuvanju sigurnosti svojih članica odlučuje temeljem konsenzusa. Savezništvo uključuje i razumijevanje kompleksne strukture međunarodne sigurnosti koja se ne upire samo na vojni aspekt, nego također obuhvaća i politički, gospodarski, društveni i ekološki aspekt.

Sloveniji je potrebno članstvo u takvoj sigurnosnoj zajednici iz razloga što joj to članstvo nudi veću sigurnost i ravnopravan položaj – rame uz rame s onim državama koje odlučuju o suvremenom sigurnosnom okolišu. U svim drugim rješenjima (primjerice obrambena samodovoljnost, neutralnost, kolektivna sigurnost u okviru OUN ili OESS...) procijenjeni stupanj sigurnosnog rizika za državu bi bio prevelik. S geostrateškoga motrišta Slovenija povezuje sigurnosno područje država članica EU i država Jugoistočne Europe. NATO se upravo u balkanskim konfliktima pokazao kao savezništvo koje je sposobno rješavati konflikte i davati odgovore na nove oblike ugrožavanja sigurnosti.

Zaštita i spašavanje unutar NATO saveza

NATO savez je nakon 1994. godine u sklopu strateškog koncepta počeo razvijati mehanizme i instrumente za savladavanje kriza i nesigurnosti, kao što su elementarne i druge nesreće, ugrožavanje okoliša, neočekivane migracije stanovništva zbog ugrožene sigurnosti itd.

Riječ je o području koje se u savezništvu naziva **civilno krizno planiranje** (*civil emergency planning*). Civilno krizno planiranje u NATO-u usmjerava *Viši odbor za civilno krizno planiranje*, koji podnosi izvješća izravno Sjevernoatlantskom vijeću. Na zasjedanjima Višeg odbora sudjeluju zastupnici 46 država Euroatlantskoga partnerskog vijeća – 19 država članica i 27 država Partnerstva za mir. Temelj za planiranje politike i njezina provedba na tom području su ministarske smjernice koje donose ministri obrane.

Savezništvo je razvilo dva mehanizma za usklađivanje pružanja pomoći u slučaju nesreća: Euroatlantski centar za usklađivanje pomoći u slučaju nes-

reća i Euroatlantsku jedinicu za pružanje pomoći u slučaju nesreća. Uloga tih dvaju mehanizama je isključivo usklađujuća. **Euroatlantska jedinica za spašavanje** predstavlja nacionalne jedinice koje zajedno djeluju u slučaju pojedine nesreće. Naime, NATO kao organizacija nema jedinice za zaštitu i spašavanje, ali je razvio određene standardne postupke koji vrijede za one zemlje koje žele sudjelovati u toj jedinici. Slovenija je za suradnju ponudila ekološki laboratorij s mobilnom jedinicom, koja je, ustvari, državna jedinica za intervenciju u slučaju nesreća u kojima se pojavljuju opasne tvari.

Međuresorno usklađivanje

Oblikovanje nacionalno-sigurnosne strategije u današnjem kompleksnom sigurnosnom okolišu može biti problematično. Zbog prilično velikog broja aktera koji su legitimno i legalno odgovorni za različite aspekte nacionalnih sigurnosnih interesa i najrazličitije izvore ugrožavanja sigurnosti države, na nacionalnoj razini mora obvezatno doći do harmonizacije, odnosno usklađivanja različitih aktivnosti. Upravo kompleksnost prijetnja sigurnosti predstavlja prilično velik problem u operacionalizaciji politike nacionalne sigurnosti.

Svaka zemlja pri procjeni prijetnja se mora zalagati za integraciju i koordinaciju svih sigurnosnih mehanizama, stvarati planove za osiguravanje sigurnosti i spriječiti možebitne posljedice takvih prijetnji. U tom pogledu Slovenija je prešla razmjerno dugačak put. Već u ožujku 1991. Predsjedništvo RS je osnovalo operativno koordinacijsko tijelo za hitne slučajeve, koje je usklađivalo obrambene pripreme na nezavisnost, te zatim, u ratu vodilo sve vojne i policijske operacije, kao i civilnu obranu. Na temelju tih pozitivnih iskustava kasnije je utemeljen Državni operativni stožer obrane, a zatim Vijeće nacionalne sigurnosti, koje usporedno sa zastupnicima Vlade sačinjavaju predsjednik države i predsjednik parlamenta.

Djelovanje međuresorne skupine za uključivanje u NATO možemo podijeliti u razdoblja između 1996. i 1999. te nakon 2000. godine. U prvom razdoblju radilo se prije svega o razmjeni informacija među različitim ministarstvima i institucijama koje su na različite načine surađivale s NATO-om u okviru Partnerstva za mir. Početkom 2000. slovenska vlada je reorganizirala skupinu i nastale su dvije razine djelovanja: upravljačka i operativna. Na operativnoj razini skupina izdaje smjernice za suradnju među odjelima, a na upravljačkoj razini obavlja savjetodavnu funkciju za Vladu i pojedina ministarstva. Nakon summita u Washingtonu 1999. godine, sukladno s pet poglavlja NATO-vog Akcijskog plana za članstvo, došlo je do osnivanja pet podskupina. Danas ih postoji deset i to za:

- politička i ekonomska pitanja
- obrambena i vojna pitanja
- sigurnosna pitanja

- pravna pitanja
- izvore, u prvom redu financijske
- praćenje javnoga mnijenja i odnosa s javnošću
- naoružavanje, usmjerenu proizvodnju i standardizaciju
- interoperabilnost s NATO-om
- koordinaciju Individualnog partnerskog programa
- civilno-krizno upravljanje.

Razvoj događaja i pristupni razgovori

Individualni partnerski program (IPP), Proces planiranja i procjene u okviru PzM (PARP) i Akcijski plan za članstvo (MAP)

• **1993. godine** Državni zbor Republike Slovenije je donio Rezoluciju o određitim konceptije nacionalne sigurnosti koja je omogućila sljedeći logični korak. S namjerom da se kandidira za članstvo u NATO-u, Slovenija mu je **1994.** podnijela Reprezentirajući dokument Partnerstva za mir i te iste godine postala pridruženi partner u Sjevernoatlantskoj skupštini (North Atlantic Assembly – NAA).

1994. godine izrađen je i prvi **INDIVIDUALNI PARTNERSKI PROGRAM** koji se temelji na Partnerskom radnom programu. Na temelju Reprezentirajućeg dokumenta koji prigodom uključivanja podnosi svaka članica Partnerstva za mir, te dodatnih prijedloga NATO-a i svake partnerske zemlje priprema se Individualni partnerski program (IPP) za razdoblje od dvije godine. IPP sadrži političke ciljeve partnerske države koje ona prati u okviru PzM-a, vojne i druge kapacitete koji su na raspolaganju za PzM, ciljeve suradnje s NATO-om u pojedinim područjima suradnje i posebne djelatnosti koje će država provoditi u svakom području suradnje. Svaka partnerska država sama odabire djelatnosti, prema vlastitim potrebama i prioritetima.

• 1995. godine uspješno smo se uključili u zajedničke vježbe Partnerstva za mir u okviru NATO-a, usprkos tome što nas je embargo na uvoz oružja, koji je u to vrijeme još bio na snazi, ometao pri ispunjenju mjerila o interoperabilnosti.

• **1995. godine** Slovenija je počela s provedbom prvog ciklusa tzv. **PROCESA PLANIRANJA I PROCJENE U OKVIRU PARTNERSTVA ZA MIR** (Planning and Review Process – **PARP**).

Taj proces je odigrao ključnu ulogu u preoblikovanju slovenskoga obrambenog područja. U okviru NATO-a taj je proces razvijen kako bi se

mogle opredijeliti i ocijeniti one snage koje bi partnerske države mogle namijeniti za višenacionalne vježbe i operacije u svezi sa snagama NATO saveza. PARP je namijenjen i razvoju interoperabilnosti između tih snaga i snaga NATO saveza, osigurava mehanizam razmjene informacija o obrambenim i financijskim planovima te razvija transparentnost u planiranju nacionalne obrane. U tom procesu, koji se odvija u dvogodišnjem ciklusu, država predstavlja svoju nacionalnu obrambenu politiku i obrambeno planiranje, određuje sudjelovanje države u mirovnim i humanitarnim operacijama te se opredjeljuje za politiku ograničavanja širenja oružja za masovno uništenje. Usporedno s tim, u pismenom dokumentu, u kojem je zapisan sadržaj tog procesa, opisani su obrambeni planovi zemlje za pet godina, stupanj podizanja ciljeva interoperabilnosti i sad već i partnerskih ciljeva, kao i postignuti napredak u uvođenju partnerskih ciljeva u tekućoj godini. Proces planiranja i procjene zapravo je sličan procesu koji se odvija među članicama savezništva.

- **1996. godine** Slovenija postaje članicom Sjevernoatlantskog vijeća za suradnju (North Atlantic Cooperation Council). Iste godine djelatnost približavanja popela se na višu razinu, te je tako Slovenija počela voditi svoj individualni dijalog s NATO-om.

- NATO savez je na summitu u **Madridu godine 1997.** uručio pozive za članstvo trima bivšim istočnoeuropskim državama – Češkoj, Mađarskoj i Poljskoj – te istaknuo da njegova vrata ostaju otvorena za nove članice. Slovenija i Rumunjska te godine nisu primile poziv za ulazak u Savez, ali bile su spomenute kao sljedeće najbolje pripremljene zemlje.

- Drugi važan događaj za Sloveniju unutar zalaganja države za stjecanje punopravnog članstva u Sjevernoatlantskom savezu **godine 1998.** bila je provedba vojnih vježbi Cooperative Adventure Exchange '98. To su bile prve vježbe NATO-a koje je Savez proveo u jednoj od partnerskih zemalja. Slovenija je na tim vježbama provjerila svoju spremnost u okviru tzv. »host nation support«, tj. sposobnosti neke zemlje da prihvati snage NATO-a na svom teritoriju i omogući im nesmetano djelovanje.

- **Na washingtonskom summitu godine 1999. donesen je AKCIJSKI PLAN ZA ČLANSTVO** (APČ ili Membership Action Plan – MAP).

Uskoro nakon toga države su taj plan počele provoditi u obliku godišnjih nacionalnih programa – među njima i Slovenija. Taj dokument i proces koji je započet na temelju tog dokumenta, zatvorili su krug veza između svih djelatnosti država članica, kandidata za članstvo u NATO-u. Ranije poprilično raspršene djelatnosti sada su, uz pomoć Akcijskog plana, pomaknute u usmjerenu aktivnost. Akcijski plan za član-

stvo u NATO-u je svojevrsan katalog u kojem je NATO neizravno opisao poželjni profil nove članice NATO-a, i to na pet ključnih područja. Godišnji nacionalni program (GNP ili Annual National Program – ANP) za ostvarivanje tog plana je instrument individualnog dijaloga s NATO-om u kojem pojedina zemlja za svako od pet područja sama određuje one ciljeve, načine i rokove njihove realizacije koji će je najučinkovitije približiti očekivanom profilu nove članice. Znači, država o samim sadržajima ne pregovara, već se ona konzultira i u individualnom dijalogu s NATO-om na taj način približava minimalnim standardima prakse planiranja i zajedničkog djelovanja 19 članica NATO-a, i to glede političkih i ekonomskih pitanja, obrambeno-vojnih pitanja, sigurnosnih pitanja te pravnih i financijskih uvjeta takvog djelovanja. Država izrađuje konkretne terminske planove za pripremu u svakom od pet područja, to dokumentira i prosljeđuje NATO-u te sudjeluje u procjeni vlastitog napretka na području postizanja individualno odabranih ciljeva. Procjena napretka, među ostalim, predstavlja dokument koji oblikuje i donosi NATO. I taj proces, kao i PARP, ugleda se na procese planiranja i pregleda koje provode članice NATO-a u okviru Odbora za pregled obrane, u kojem se razmatra stanje u svakoj članici posebice.

- Na summitu savezništva u Pragu u **listopadu 2002.** Slovenija je i službeno primila poziv za NATO.
- Nakon dva ovogodišnjih krugova pristupnih pregovora i posjeta NATO ekspertne skupine u Sloveniji, 3. veljače 2003. u sjedištu NATO-a u Bruxellesu odvijalo se **zasjedanje Odbora za pregled obrane (DRC – Defence Review Committee) sa Slovenijom.**

Tim zasjedanjem Slovenija je ušla u NATO klub obrambenog planiranja, usprkos tome što još nije primila paket zahtijevanih ciljeva NATO snaga. Predmet rasprave bio je pregled obrambenih planova Slovenije (dokument DRC Review of Defence Plans of Slovenia). Predstavnic NATO-a napredak Slovenije ocjenjuju kao **»značajne korake u pravilnom smjeru«**. U prvom redu, pozitivni su planovi **racionalizacije** zapovjedničke strukture, **smanjenje vojnog sastava SV do 2010. godine na oko 14.000 pripadnika.** od toga oko 8000 profesionalnih vojnika i 6000 ugovornih pripadnika pričuve. Vlada RS obvezala se da će Slovenija do 2008. godine, uz postupno podizanje obrambenih izdataka postići **2% BDP-a**, te da će tu razinu zadržati do 2015. godine. Usprkos tome, Sloveniju čeka još mnogo posla i teških odluka u obrambeno-vojnom području. Pravilan pravac je razvoj mobilnog pješništva visoke spremnosti i trebat će se još više usredotočiti na spremnost za provođenje operacija visokog intenziteta. Moramo uspostaviti uravnotežene sposobnosti primjerene za provedbu zadaća iz svekolikog spek-

tra poslanstva savezništva. To mora biti vidljivo u strukturnoj reformi Slovenske vojske, odgovarajućem sustavu vježbanja te planovima modernizacije.

Udio Republike Slovenije u NATO proračunima i programima

• Svekoliki slovenski doprinos u sve NATO proračune ukupno će iznositi **0,30% od svih NATO sredstava. Ukupan doprinos Slovenije godine 2004.** iznosit će 1,6 milijuna eura (2/3 godišnjeg doprinosa jer će Slovenija poslati članica u svibnju 2004.). **Godine 2005. taj će iznos biti 2,5 milijuna eura, a 2006. godine 2,8 milijuna eura.** To je približno jednako članarini koju RS plaća za članstvo u OUN.

• Osim financijskih doprinosa u NATO proračun, izravne troškove uslijed članstva u NATO-u predstavljat će i osoblje u integriranoj strukturi NATO-a, kao i nacionalni zastupnici u NATO-u. **U sljedećim godinama morat ćemo na službovanje u inozemstvo zbog članstva u NATO-u uputiti od 50 do 60 vojnih i oko 20 civilnih osoba, što će stajati približno 5 milijuna eura.**

Sukladno rezultatima referenduma o NATO-u, na zasjedanju Sjevernoatlantskog vijeća 26. ožujka potpisani su pristupni protokoli. Nakon ratifikacije pristupnih protokola u zemljama članicama NATO-a Washingtonski ugovor bit će ratificiran i u Državnom zboru RS. Proces do punopravnog članstva tako će trajati jednu godinu, a potpuna integracija, po mom uvjerenju, oko deset godina.

Javno mnijenje

Rezultat referenduma – 66 posto u korist članstva u NATO-u – znači veliku potporu slovenske javnosti politici Vlade i usmjerenju države. Ipak, moramo biti svjesni da je takav rezultat posljedica dvogodišnjih aktivnih rasprava i posredovanja informacija o uključivanju u Savez.

Slovenska javnost je kritična i nije bila spremna vjerovati površnim i brzim objašnjenjima. Tražila je stalni dijalog sa službenom politikom o svim temama važnim za razvoj zemlje i blagostanje pojedinca – kako sa zagovornicima, tako i sa protivnicima članstva u NATO-u. Nastavak i održavanje trpeljivog dijaloga o temama o kojima se ne slažemo i s kojima se u cjelini nikad nećemo slagati, od iznimne su važnosti, jer je javnost, odnosno biračko tijelo, steklo osjećaj i sluh za one teme koje su bitne za razvoj države i njezino međunarodno djelovanje. Za odlukama savezništva izravno će stajati i slovenska javnost, ne samo Vlada i parlament, stoga je naše iskustvo prije referenduma bilo iznimno korisno.

Hrvatska i Slovenija: partneri u sigurnosnom području

Ulaskom Slovenije u Partnerstvo za mir godine 1994. odluka o budućem učlanjenju u NATO bila je praktično operacionalizirana. Sve djelatnosti u obrambeno-vojnom području temeljile su se na toj pretpostavci. Bili smo još daleko od toga da znamo kako to članstvo faktično izgleda, ali postupno smo stjecali sve više i više znanja, iskustva i realnu sliku. Dugo se činilo kako je članstvo Slovenije u NATO-u ponajprije od prestižnog političkog značenja te u očima slovenske javnosti u prvom redu potvrda našeg bijega s Balkana. No, neprestano se razvijajući mehanizmi Partnerstva za mir iz godine u godinu sve su više pridonosili nadilaženju vlastite samodopadljivosti te promjeni načina razmišljanja. Upravo je to najveće dostignuće naše dosadašnje suradnje s NATO-om. I to je, vjerojatno, zajedničko iskustvo koje imamo sa susjednom Republikom Hrvatskom i svim drugim državama koje su izašle iz nekadašnje Jugoslavije i nalaze se na tom istom putu.

Naše dvije zemlje, Hrvatska i Slovenija, nastale su u vrijeme kad je došlo do izvanrednih političkih i obrambeno-sigurnosnih promjena: do kraja hladnoga rata, daljnjeg opstanka NATO-a i njegovog proširenja. Nastale su u isto vrijeme na istom teritoriju koji je korjenito promijenio naše razumijevanje sigurnosti pojedinaca, etničkih skupina, naroda i država, na kojem su se zbog stravičnosti zločina uvrježivale norme međunarodnoga prava. Upravo bi zemlje Jugoistočne Europe morale biti najviše svjesne toga da odsutnost rata još ne znači kako se radi o stabilnom miru. Mir je vrijednost, temelj za povjerenje i pravednost. Onaj tko danas želi živjeti u miru, mora se za mir i zalagati.

A to je u vrijeme međuetničkih sukoba i međunarodnog terorizma iznimno dugotrajan i zahtjevan proces, u kojem je suradnja među državama od ključnog značenja. **Slovenija je u potpunosti svjesna u kojoj je mjeri sigurnost susjednih zemalja važna za očuvanja sigurnosti, mira i stabilnosti cjelokupne regije.** Zato je od našeg nacionalnog interesa da se Sjevernoatlantskom savezništvu pridruže i druge zemlje, posebice jugoistočne regije.

Summary

In what way can Slovenia secure its national security in the current international environment? In its estimation of possible threats each country must support integration and coordination of all the security mechanisms, it should develop plans for securing its security and prevent possible consequences of such threats. NATO membership is option which provides Slovenia with greater level of security and defense capability than any other option. The NATO membership offers to Slovenia the greatest level of security and equal position – side by side with those countries that decide upon modern security environment. Slovenia is completely aware of importance of security level of its neighboring countries for preservation of security, peace and stability of the entire region. Therefore entry of other countries, especially from the region of Southeast Europe, into the North-Atlantic Alliance forms national interest of Slovenia.